

DIANA GABALDON

MET HET BLOED
VAN MIJN HART

II

*Dit boek is opgedragen aan alle mensen (buiten mijzelf)
die als gekken hebben gewerkt om het voor jullie te maken.*

Vooraf aan

Jennifer Hershey (*uitgever U.S.A.*)
Bill Massey (*uitgever Verenigd Koninkrijk*)
Kathleen Lord (*alias 'Hercules' – bureauredacteur*)
Barbara Schnell (*vertaler en strijdmakker, Duitsland*)
Catherine MacGregor, Catherine-Ann MacPhee,
en Adhamh Ó Broin (*Gaelic kenners*)
Virginia Norey (*alias 'Boekengodin' – ontwerper*)
Kelly Chian, Maggie Hart, Benjamin Dreyer, Lisa Feuer
en de rest van het Random House Productieteam
en
Beatrice Lampe en Petra Zimmermann in München

DEEL VIER

De dag van het gevecht

De duisternis in

Ian had de vorige dag het hele terrein verkend. ‘En dat is maar goed ook,’ zei hij binnensmonds. Er stond geen maan en hij moest rustig aan doen en op de weg blijven. Hij was niet van plan de benen van zijn paard te riskeren op ruw terrein, tenzij het straks niet anders kon en hij bad tot Bride dat het tegen die tijd helemaal licht zou zijn.

Toch was hij ook wel blij met de duisternis en de eenzaamheid. Niet dat het land zo stil was, want de bossen waren ’s nachts een en al leven en veel dingen kwamen juist tevoorschijn in dat vreemde uur bij het aanbreken van de dag, wanneer het langzaam licht werd. Maar noch het geritsel van hazen en woelmuizen, noch de slaperige roep van wakkere vogels trok zijn aandacht. En de dieren besteedden geen aandacht aan hem. Na het vertrek van oom Jamie had hij zijn eigen gebeden afgemaakt en was vervolgens in stilte op pad gegaan. Hij voelde nu nog steeds de rust van zijn voorbereidingen.

Toen hij nog bij de Mohawk leefde, en vooral toen het was misgelopen met Emily, verliet hij het longhouse vaak dagen achtereen, om samen met Rollo op jacht te gaan, net zo lang tot de wildernis hem voldoende had gekalmeerd om gesterkt weer terug te gaan. Hij keek automatisch omlaag, maar Rollo was achtergebleven bij Rachel. De verwonding van de wildval was schoon. Tante Claire had er iets op gesmeerd wat hielp, maar hij wilde Rollo niet meenemen in een strijd zoals deze beloofde te worden, zelfs al was de hond helemaal fit geweest en een stuk jonger dan hij was.

Dat het tot een gewapend treffen ging komen stond vast. Hij kon het ruiken. Zijn lichaam bereidde zich er al op voor. Hij voelde de tintelingen, maar des te meer genoot hij van de stilte van het moment.

‘Lang zal het niet duren,’ zei hij zacht tegen zijn paard, dat hem negeerde. Hij voelde even aan de witte duif op zijn schouder en reed verder, nog steeds stil, maar niet alleen.

De mannen hadden, in opdracht van sir Henry, de hele nacht op hun wapens gelegen. Hoewel niemand echt op een musket of een patroontas had gelegen, had het slapen met een geweer tegen je lichaam iets wat je alert hield, klaar om elk moment klaarwakker uit bed te kunnen springen.

William had geen wapens om 'op' te liggen en hoefde ook niet te worden gewekt, aangezien hij helemaal niet had geslapen, maar hij was desondanks klaarwakker. Hij kon niet vechten en betreurde dat ten zeerste, maar hij zou er wel bij zijn, reken maar.

Het kamp was in rep en roer. Tamboers liepen trommelend tussen de rijen tenten door om de soldaten te wekken en het rook er naar versgebakken brood, varkensvlees en warme erwtenbrij.

Van een zonsopkomst was nog geen sprake, maar hij kon voelen hoe de zon zich, vlak onder de horizon, opmaakte om langzaam maar zeker op te klimmen naar haar dagelijkse koninkrijk. Die gedachte herinnerde hem aan de walvis die hij onderweg naar Amerika had gezien: een donkere schaduw naast het schip, gemakkelijk te verwarren met het veranderlijke licht op de golven – en dan, langzaam, die groeiende massa, het besef en de ademloze verbazing hem omhoof te zien komen, zo dichtbij, zo reusachtig – en opeens was hij daar.

Hij maakte zijn sokophouders vast en trok ze strak alvorens zijn kniebanden om te doen en zijn hoge laarzen aan te trekken. Gelukkig had hij zijn halsstuk terug, waarmee hij een ceremonieel tintje kon geven aan het alledaagse ritueel van het aankleden. Het halsstuk deed hem natuurlijk weer aan Jane denken. Zou hij het ooit nog kunnen dragen zonder aan die rotmeid en aan recente gebeurtenissen te denken?

Hij had er spijt van gehad dat hij niet op haar aanbod was ingegaan, en dat had hij nog steeds. Hij kon haar geur, zacht en muskusachtig, alsof hij zijn gezicht in een dikke vacht begroef, nog ruiken. Haar opmerking zat hem ook nog steeds dwars en hij sloeg snuivend zijn mantel om zijn schouders. Misschien bedacht hij zich nog wel voordat ze New York bereikten.

Hij werd in zijn gedachten gestoord door de verschijning van een van sir Henry's andere adjudanten, kapitein Crosbie, die zijn hoofd door de tentopening naar binnen stak. Hij leek in een staat van grote opwinding te verkeren.

'O, daar ben je, Ellesmere. Ik hoopte al dat ik je nog zou treffen. Hier!' Hij gooide een opgevouwen briefje in Williams richting en verdween weer.

William raapte het van de grond. Evans en Merbling waren allebei al weg. Zij hadden manschappen om te inspecteren en aan te voeren. Hij was vreselijk jaloers op hen.

Het briefje was afkomstig van generaal sir Henry Clinton en trof hem als een stomp in zijn maag: ... *met het oog op uw uitzonderlijke status, lijkt het mij het beste als u vandaag bij het administratieve personeel blijft...*

‘*Stercus!*’ zei hij, omdat de Duitse taal niet toereikend was om uiting te geven aan zijn gevoelens. ‘*Excrementum obscaenum! Filius mulieris prostabilis!*’

Zijn borst verkrampte, het bloed bonsde in zijn oren en hij wilde iets slaan. Het had geen zin sir Henry te vragen zich te bedenken, dat wist hij wel. Maar om nu de hele dag een beetje uit zijn neus te gaan zitten eten in de administratietent, daar voelde hij niets voor. En wat kon hij anders doen als er geen dépêches waren om af te geven en geen kampvolgers en loyalisten om onder zijn hoede te nemen? Was het soms de bedoeling dat hij eten ging halen voor de klerken, of met in elke hand een toorts in de tent ging staan wanneer het donker werd, als een levende kandelaber?

Hij wilde het briefje net tot een prop verfrommelen, toen er opnieuw een onwelkom hoofd verscheen, gevolgd door een elegant lichaam: kapitein André, gekleed voor de strijd, zwaard aan zijn zijde en pistolen in zijn gordel. William bekeek hem vol weerzin, hoewel hij hem in feite een aardige kerel vond.

‘O, daar ben je, Ellesmere,’ zei André opgewekt. ‘Ik hoopte al dat je nog niet weg was. Je moet heel snel een dépêche voor me afleveren. Bij kolonel Tarleton van het British Legion, de nieuwe provincialen, groentjes nog. Ken je hem?’

‘Zeker, ja.’ William pakte de verzegelde dépêche met een eigenaardig gevoel van hem aan. ‘Komt in orde, kapitein.’

‘Goed zo.’ André glimlachte en gaf hem een kneepje in zijn schouder. Toen beende hij weg, bruisend van energie bij de gedachte aan wat er allemaal te gebeuren stond.

William haalde diep adem, vouwde sir Henry’s briefje weer netjes in zijn oorspronkelijke vorm en legde het op zijn brits. Voor hetzelfde geld was André als eerste gekomen en was hij, William, gezien de urgentie van zijn verzoek, op stel en sprong vertrokken, zonder het briefje van sir Henry te hebben gelezen.

Bovendien kon hij zich niet voorstellen dat iemand hem zou missen.

Ochtendgloren

Het was misschien vier uur in de ochtend. Ofwel nog voor het allereerste ochtendgloren. Ik had weer dat eigenaardige tijdelijke gevoel van verwarring, herinneringen aan een andere oorlog die als een plotselinge mist opdoemden tussen mij en mijn werk en een ogenblik later weer verdwenen, waarna het heden me opeens weer haarscherp en springlevend voor ogen stond. Het leger had zich in beweging gezet.

Jamie verdween niet in de mist. Hij was groot en stevig, een duidelijk zichtbare gestalte tegen de rafelende nacht. Ik was klaarwakker, aangekleed en wel, maar nog koud van de slaap, zodat mijn vingers onhandig waren. Ik voelde zijn warmte en bleef zo dicht mogelijk bij hem, zoals ik bij een kampvuur zou blijven. Hij voerde Clarence met zich mee, die nog warmer was, maar veel minder wakker, de oren slap omlaag in slaperige ergernis.

‘Neem jij Clarence maar,’ zei Jamie, terwijl hij de teugels van de muilezel in mijn hand legde. ‘En deze, om ervoor te zorgen dat je hem niet kwijtraakt, mocht je op een gegeven moment helemaal alleen zijn.’ ‘Deze’ waren een paar zware ruiterpistolen, geholsterd en aan een brede leren riem, waaraan ook een kogeltas en een kruithoorn hingen.

‘Dank je,’ zei ik, en ik moest even slikken. Ik wikkelde de teugels om een jonge boom en deed de riem om. De pistolen waren verrassend zwaar, maar ik kon niet ontkennen dat het gewicht ervan op mijn heupen een verrassend geruststellend gevoel was.

‘Goed,’ zei ik, met een blik naar de tent waar John lag. ‘En hoe zit het met...’

‘Daar heb ik al voor gezorgd,’ zei hij, waarmee hij mij meteen de mond snoerde. ‘Zoek de rest van je spullen bij elkaar, Sassenach. Ik heb nog hooguit een kwartier en ik wil je bij me hebben wanneer we gaan.’

Hij begaf zich weer in het gewoel en ik keek hem na en vroeg me af, zoals ik

me in het verleden al zo vaak had afgevraagd, gaat het vandaag gebeuren? Is dit het laatste wat ik van hem zal zien? Ik bleef doodstil staan en keek zo goed mogelijk.

Nadat ik hem de eerste keer was kwijtgeraakt, voor Culloden, had ik me alles herinnerd. Elke seconde van onze laatste nacht samen. In de loop der jaren kwamen er steeds meer kleine dingetjes bovendrijven: de zilte smaak van zijn slapen en de welving van zijn schedel wanneer ik mijn handen om zijn hoofd legde, het zachte, fijne haar onder in zijn nek, vol en klam tussen mijn vingers, het plotselinge, magische opwellen van zijn bloed toen ik in zijn hand had gesneden en hem voor eeuwig als de mijne had gemerkt. Die dingen hadden hem dicht bij mij gehouden.

En toen ik hem deze keer kwijtraakte, aan de zee, had ik me herinnerd hoe hij naast me had gelegen, warm en stevig in mijn bed, en ik had me het ritme van zijn ademhaling herinnerd. Het licht dat op zijn gezicht scheen in de manschijn en de roze gloed op zijn huid bij zonsopkomst. Wanneer ik alleen in bed lag, in mijn kamer in Chestnut Street, hoorde ik hem ademen – traag, regelmatig, zonder ophouden – terwijl ik toen wist dat zijn adem wel degelijk was opgehouden. Het geluid troostte me en maakte me tegelijkertijd gek van verdriet, dus trok ik dan het kussen over mijn hoofd in een vergeefse poging het buiten te sluiten, om er even later in de donkere kamer, vol houtrook en kaarsvet en verdwenen licht, weer onder vandaan te kruipen en me er weer door te laten troosten.

Als hij deze keer... Maar hij had zich omgedraaid, heel plotseling, alsof hij me zijn naam had horen roepen. Hij kwam snel naar me toe, greep me bij mijn armen en zei met zachte, vastberaden stem: 'Vandaag gaat het ook niet gebeuren.'

Toen sloeg hij zijn armen om me heen en trok me naar zich toe in een diepe, zachte kus. Ik hoorde wat bemoedigende juichkreten van de mannen die vlak bij ons stonden, maar dat kon me niet schelen. Zelfs als het vandaag ging gebeuren, zou ik me dit herinneren.

Jamie liep naar zijn wachtende compagnieën, die zich bij de rivier hadden verzameld. Het lichte briesje van het water en de nevel die ervan oprees maakten hem rustig, hielden hem nog wat langer omhuld door de stilte van de nacht en de sterke aanwezigheid van zijn naasten, aan zijn schouder. Hij had Ian Mòr gezegd bij Ian Òg te blijven, waar hij hoorde, maar had het eigenaardige gevoel dat er nog steeds drie mannen om hem heen waren.

Hij had de kracht van zijn doden nodig. Driehonderd man, die hij nog maar een paar dagen kende. In het verleden was het altijd zo geweest dat hij mannen had aangevoerd die van zijn bloed waren, van zijn clan, mannen die hem kenden, die hem vertrouwden, zoals hij hen kende en vertrouwde. Deze mannen waren vreemden voor hem en toch hield hij hun leven in zijn handen.

Hij maakte zich geen zorgen om hun gebrek aan training. Ze waren ruw en ongedisciplineerd, een stelletje ongeregeld in vergelijking met de continentale soldaten die de hele winter onder Von Steuben waren gedrild. De gedachte aan de kleine dikke Pruis deed hem glimlachen. Maar uit zulke mannen hadden zijn troepen altijd bestaan: boeren en jagers, weggerukt van hun dagelijkse bezigheden, niet alleen gewapend met musketten en zwaarden, maar ook met zeisen en schoffels. Ze zouden als duivels voor hem – met hem – vechten, als ze hem vertrouwden.

‘Hoe gaat het, eerwaarde?’ vroeg hij zacht aan de dominee, die zojuist zijn kudde vrijwilligers had gezegend en in zijn zwarte mantel tussen hen in stond, de armen gespreid als een vogelverschrikker die in de vroege ochtend zijn mistige veld beschermt. Het gezicht van de man, doorgaans nogal streng, lichtte op toen hij hem zag en hij besepte dat het de hemel zelf was die begon op te lichten.

‘Goed, sir,’ zei Woodsworth bruusk. ‘Wij zijn er klaar voor.’ Hij begon godzijdank niet over Bertram Armstrong.

‘Mooi zo,’ zei Jamie, terwijl hij glimlachend van de een naar de ander keek en alle gezichten om beurten zag oplichten toen de dageraad ze beroerde. ‘Meneer Whelan, meneer Maddox, meneer Hebden, ik hoop dat u vanmorgen allemaal goed in vorm bent?’

‘Zeker,’ mompelden ze, met een soort verlegen voldoening omdat hij hun namen kende. Hij wilde dat hij ze allemaal kende, maar meer dan de namen en gezichten van een handvol mannen uit elke compagnie uit zijn hoofd leren kon hij niet doen. Wellicht gaf het hun de illusie dat hij alle mannen bij naam kende en dat hoopte hij dan maar. Ze moesten weten dat ze belangrijk voor hem waren.

‘We zijn er klaar voor, sir.’ Dat was kapitein Craddock, een van zijn drie kapiteins, vormelijk en doordrongen van het belang van de gelegenheid, met Judah Bixby en Lewis Orden, twee van Jamies luitenanten, achter hem. Bixby was hooguit twintig, Orden misschien een jaar ouder. Ze konden hun opwindning nauwelijks bedwingen en hij glimlachte.

Hij zag dat sommige militieleden wel heel erg jong waren. Een paar half

volgroeide jongens, lang en mager als bonenstaken. Wie waren dat? O, ja, Craddocks zoons. Nu wist hij het weer, hun moeder was nog maar een maand geleden overleden en nu waren ze samen met hun vader bij de militie gegaan.

God, help me om hen veilig terug te brengen! bad hij.

Op dat moment voelde hij – hij voelde het echt – heel even een hand op zijn schouder en opeens wist hij wie de derde man was die aan zijn zijde liep.

Taing, Da, dacht hij. Hij knipperde met zijn ogen en hief zijn gezicht, zodat iedereen zou denken dat de tranen in zijn ogen te wijten waren aan het felle licht.

Ik bond Clarence aan een paaltje en ging de tent weer binnen, minder bezorgd, maar nog steeds gespannen. Ik wist niet wat er ging gebeuren, alleen dat het snel zou gebeuren en waarschijnlijk met weinig waarschuwing vooraf. Fergus en Germain waren op zoek gegaan naar een ontbijt. Ik hoopte dat ze terugkwamen voordat ik weg moest, want wanneer het zover was, moest ik weg, ook al vond ik het nog zo moeilijk een patiënt – wie dan ook – achter te laten.

Deze patiënt lag op zijn rug, onder de lantaarn, met zijn goede oog half dicht, zachtjes Duitse liedjes te zingen. Daar hield hij mee op toen ik binnenkwam en hij draaide zijn hoofd om om te zien wie het was. Hij keek verwonderd naar mijn wapentuig.

‘Zijn we in afwachting van een invasie en gevangenschap?’ vroeg hij, terwijl hij ging zitten.

‘Ga liggen. Nee, dit is Jamie die vooruitdenkt.’ Ik voelde voorzichtig aan een van de pistolen. ‘Ik weet niet eens of ze al geladen zijn.’

‘Natuurlijk zijn ze dat. Die man is zo grondig als wat.’ Hij ging, zacht kreunend, weer liggen.

‘Je denkt hem wel heel goed te kennen, hè?’ vroeg ik, met een scherpe klank in mijn stem die me zelf nogal verbaasde.

‘Ja, dat denk ik zeker,’ antwoordde hij prompt. Hij glimlachte om mijn uitdrukking. ‘In sommige opzichten lang niet zo goed als jij, natuurlijk, maar in andere misschien wel beter. We zijn tenslotte allebei soldaat.’ Hij maakte een hoofdbeweging naar de militaire herrie buiten.

‘Als je hem dan zo goed kent,’ zei ik stekelig, ‘had je moeten weten dat je datgene wat je tegen hem hebt gezegd beter niet kon zeggen.’

‘Ah.’ De glimlach verdween en hij keek peinzend omhoog naar het tentdoek boven zijn hoofd. ‘Ik wist het wel. Dat ik dat beter niet kon zeggen. Maar ik zei het gewoon toch.’

‘Ah,’ antwoordde ik en ik ging naast de stapel tassen en voorraden zitten die het tot hier hadden gered. Veel ervan zou alsnog moeten worden achtergelaten. Ik kon behoorlijk wat meenemen in Clarence’ bepakking en zadeltassen, maar niet alles. Het leger had opdracht gekregen om, in het belang van snelheid, bijna alles achter te laten, op wapens en veldflessen na.

‘Heeft hij je verteld wat het was?’ vroeg John even later, zijn stem overdreven nonchalant.

‘Wat je tegen hem hebt gezegd? Nee, maar ik denk dat ik het wel kan raden.’ Ik perste mijn lippen op elkaar, keek hem niet aan, en begon in plaats daarvan flessen op een kist te zetten. Ik had, met de nodige moeite, wat zout losgekregen van de herbergier en had een paar flessen ruwe zoutoplossing gemaakt. En dan was er nog de alcohol... Ik pakte de kaars en begon zorgvuldig kaarsvet over de kurken te druppelen, om te voorkomen dat ze los zouden raken en onderweg gingen lekken.

Ik had geen zin de geschiedenis van Johns oog verder uit te pluizen. Andere overwegingen daargelaten, zou alles wat we er verder over zeiden te dicht in de buurt van de Wentworth-gevangenis komen om me prettig bij te voelen. Ook al waren Jamie en John de laatste paar jaar goed bevriend geweest, toch was ik er vrij zeker van dat hij John nooit over Black Jack Randall had verteld en wat er in Wentworth was gebeurd. Jamie had het, jaren geleden, aan zijn zwager verteld – en daarom moest Jenny er ook van op de hoogte zijn, hoewel ik betwijfelde of ze het er ooit over hadden gehad – maar verder aan niemand.

John dacht waarschijnlijk dat Jamie hem had geslagen uit pure walging over een seksueel getinte opmerking, of uit jaloezie, vanwege mij. Misschien was het niet helemaal eerlijk om hem dat te laten denken, maar dat was dan maar zo.

Toch betreurde ik hun onenigheid. Afgezien van het feit dat de hele situatie voor mij persoonlijk nogal pijnlijk was, wist ik hoeveel Johns vriendschap voor Jamie had betekend, en vice versa. En hoewel het een ontzettende opluchting voor mij was niet langer met John getrouwd te zijn, gaf ik wel degelijk om hem.

Bovendien kon ik, ondanks de herrie en de drukte om me heen, niet vergeten dat dit misschien ook wel de laatste keer was dat ik John zag.

Ik zuchtte en begon de gekurkte flessen in handdoeken te rollen. Ik moest ook nog zo veel mogelijk inpakken van wat ik uit Kingsessing had meegebracht, maar...

‘Maak je maar geen zorgen, lieve,’ zei John vriendelijk. ‘Je weet best dat het allemaal goed komt, zolang we nog maar tijd van leven hebben.’

Ik wierp hem een veelzeggende blik toe en knikte met een blik op de tentopening, waar de drukte van een legerkamp dat op het punt van vertrekken staat nog steeds toenam.

‘Jij overleeft het wel,’ zei ik. ‘Tenzij je voordat we weggaan nog even iets heel verkeerd tegen Jamie zegt en hij deze keer werkelijk je nek breekt.’

Hij keek naar de fletse, met dwarrelende stofjes gevulde streep licht en trok een gezicht.

‘Jij hebt dat nooit hoeven doen, wel?’ zei ik, toen ik hem zo zag kijken. ‘Een hele veldslag lang zitten wachten en je afvragen of iemand om wie je geeft terug zal keren.’

‘Niet met betrekking tot iemand anders dan mezelf, nee,’ antwoordde hij, maar ik zag dat mijn opmerking in de roos was. Daar had hij nog niet aan gedacht en de gedachte beviel hem allerminst. Welkom bij de club, dacht ik boosaardig.

‘Denk je dat ze Clinton te pakken krijgen?’ vroeg ik, na een korte stilte. Hij haalde bijna geërgerd zijn schouders op.

‘Hoe zou ik dat moeten weten? Ik heb geen flauw idee waar Clintons troepen zich bevinden, ik heb geen idee waar Washington is en sterker nog, ik weet niet eens waar wij zelf zijn.’

‘Generaal Washington bevindt zich ongeveer dertig meter die kant op,’ zei ik, terwijl ik een mand met verband en pluksel oppakte en in de richting knikte waar ik de bevelhebber voor het laatst had gezien. ‘En het zou me verbazen als generaal Clinton daar heel ver vandaan zou zijn.’

‘O, en waarom zeg je dat?’ vroeg hij, half geamuseerd.

‘Omdat we een uur geleden het bevel hebben gekregen alle onnodige voorraden te dumpen, hoewel ik eigenlijk niet zeker weet of hij echt “dumpen” heeft gezegd, want dat lijkt me een woord dat in deze tijd niet algemeen wordt gebruikt. Daarom waren we de mannen aan het inspecteren, toen we jou vonden, zodat we iedereen die niet in staat is op een klein rantsoen een lange voettocht vol te houden achter konden laten, als dat nodig mocht zijn. En dat is het kennelijk.’

Maar je weet best wat er gebeurt,’ voegde ik er meteen aan toe, terwijl ik naar hem zat te kijken. ‘Als ik het al kan horen, kun jij dat zeker.’ Iedereen met oren of ogen kon de nerveuze opwindning in het kamp voelen, kon de haastige voorbereidingen zien, de kleine vechtpartijen en geschreeuwde verwensingen

horen wanneer mannen elkaar voor de voeten liepen, het getier van officieren, op het gewelddadige af, het balken van muilieren. Ik hoopte dat niemand Clarence zou stelen voordat ik terug was.

John knikte zwijgend. Ik zag dat hij de situatie in gedachten van alle kanten bekeek, samen met de voor de hand liggende implicaties.

‘Ja hoor, “dumpen” is een woord dat nu ook wel wordt gebruikt,’ zei hij afwezig. Ik zag zijn gezicht betrekken toen hij zich de verdere implicaties realiseerde van wat ik had gezegd en hij staaarde me doordringend aan met zijn onbedekte oog.

‘Niet doen,’ zei ik kalm. ‘Dan doe je het andere oog pijn. En wat ik ben of niet ben is nu niet belangrijk, vind je wel?’

‘Nee,’ mompelde hij, hij deed het oog even dicht, toen weer open en staaarde omhoog naar het tentdoek boven zijn hoofd. Het begon licht te worden, het vergeelde canvas begon te gloeien en de lucht om ons heen was zwaar van het stof en de stank van opgedroogd zweet.

‘Ik weet heel weinig wat van belang zou kunnen zijn voor generaal Washington,’ zei hij, ‘en het zou me verbazen als hij dat weinig al niet wist. Ik ben geen officier in actieve dienst, of... nu ja, dat was ik niet, tot die verrekte broer van me besloot me weer op de lijst van zijn verrekte regiment te zetten. Weet je dat ik door zijn schuld bijna ben opgehangen?’

‘Nee, maar het klinkt wel als echt iets voor hem,’ zei ik, lachend ondanks mijn onrust.

‘Hoe weet jij... o, god. Heb je Hal ontmoet?’ Hij lag me nu op een elleboog steunend aan te kijken.

‘Zeker,’ antwoordde ik. ‘Ga liggen, dan zal ik je alles vertellen.’ Wij gingen in elk geval de komende paar minuten toch geen van beiden ergens naartoe en ik kon hem het hele verhaal van mijn avonturen met Hal in Philadelphia vertellen terwijl ik verband oprolde, mijn medicijnkist opruimde en de belangrijkste dingen uitzocht uit de voorraden die ik had meegebracht. In geval van nood moest ik het terug kunnen brengen tot wat ik rennend op mijn rug kon dragen en met die gedachte in mijn achterhoofd pakte ik een klein rugzakje in, terwijl ik intussen John aangenaam bezighield met mijn mening over zijn broer.

‘Jezus, als hij denkt ook maar de geringste kans te hebben Dorothea ervan te weerhouden met dokter Hunter te trouwen... ik zou er wat voor overhebben om het gesprek te kunnen horen als hij kennismakt met Denzell,’ zei hij. ‘Op wie zou jij inzetten, gezien het feit dat Hal geen regiment achter zich heeft staan om zijn mening af te dwingen?’

‘Waarschijnlijk heeft hij hem inmiddels wel ontmoet. En wat die inzet betreft, drie tegen twee op Denzell,’ zei ik, na even te hebben nagedacht. ‘Hij heeft niet alleen God, maar ook de liefde – en Dorothea – aan zijn zijde en ik denk zeker dat dat bij elkaar zwaarder weegt dan Hals autocratische overtuiging.’

‘Zelf zou ik het eerder onvervalste klootzakkerigheid noemen, maar ik ben dan ook zijn broer. Ik kan me bepaalde vrijheden veroorloven.’

Het geluid van Franssprekende stemmen kondigde de komst aan van Fergus en Germain en ik stond snel op.

‘Misschien kan ik niet...’ begon ik, maar hij stak een hand op om me de mond te snoeren.

‘Zo niet, dan wens ik je vaarwel, lieve,’ zei hij zacht. ‘En het allerbeste.’

Een enkele luis

Het was nog maar amper een uur licht en het beloofde weer een godsgruwelijk hete dag te worden, maar vooralsnog was de lucht nog fris en William en Goth waren allebei in hun element. Hij baande zich een weg door de kolkende massa mannen, paarden, voorwagens en al die andere dingen die bij oorlog hoorden, en floot intussen zachtjes ‘The King Enjoys His Own Again.’

De volgeladen wagens werden in gereedheid gebracht. Boven het kamp van de voerlieden, vlak bij Von Knyphausens divisie, ongeveer vierhonderd meter verderop, aan de andere kant van Middletown, wervelde een enorme stofwolk op, doorschoten met goud van de opkomende zon. Ze konden nu elk moment vertrekken, op weg naar Sandy Hook. En Jane, Fanny, Zeb en Colenso zouden erbij zijn, dat hoopte hij althans van harte. Even dacht hij er weer aan hoe de binnenkant van Janes dijen had aangevoeld en stopte hij met fluiten, maar hij schudde het snel van zich af. Werk aan de winkel!

Niemand wist precies waar het British Legion zich bevond, hoewel werd aangenomen dat het ergens in de buurt van Clintons divisie moest zijn omdat het een van zijn persoonlijke regimenten was, die hij nog maar een maand geleden in New York had opgericht. Dat was dus wel gewaagd, maar William durfde er wel op te gokken dat hij onder deze omstandigheden wel aan sir Henry’s aandacht kon ontsnappen.

‘Alsof je een enkele luis uit de pruik van een Fransman plukt,’ mompelde hij en hij klopte Goth op zijn hals. Het paard was uitgerust en vrolijk en kon niet wachten om de open weg te bereiken en in galop te gaan. Clintons divisie vormde de achterhoede bij Middletown, ver genoeg voor Goth om zijn energie kwijt te kunnen. Maar eerst moesten ze nog door de kampvolgers heen zien te komen, die moeizaam en haastig de slaap uit hun ogen probeerden te wrijven. Hij hield Goth kort, uit angst een kind te vertrappen, want daar waren er tien-